

Factors affecting the effective learning of first grade children in Covid 19 from the perspective of parents of special schools in Bushehr

*Afsaneh Akbari, Doctoral student of Curriculum Planning, Department of Educational Sciences, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran. (Author Corresponding)
Email: afsanehakbari62@yahoo.com*

fakhteh mahini, Department of Educational Sciences, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran. Email: f.mahini80@gmail.com

Abstract

The main purpose of this research was to identify the effective learning components of first grade children in Corona conditions from the perspective of parents of special schools in Bushehr city. The statistical population included all the parents of the first grade students of special elementary schools (teachers, teachers and trustees) of Bushehr city at the end of the academic year 98-99, which according to the official statistics, their number was 2000, and using Morgan's table, the number was 322 were selected as samples. The research method was a descriptive survey and the research tool was a questionnaire, the questions of which were created by the researchers and a number of teachers using the Delphi method, and they agreed on nine effective components in the learning of first grade students. Validity was obtained by the method of content validity and its reliability was 87%. The results showed that parents establish effective communication with the child, good teaching by producing creative content, accompanying parents with the teacher in order to achieve educational and educational goals, timely feedback and monitoring of children's learning, completing and submitting homework on time, virtual presence of parents. In educational briefing sessions and good interaction with the teacher, the teacher's understanding of children's mental-psychological characteristics and accompanying parents in considering their individual differences, timely encouragement and awarding of prizes to creative children and skill-oriented and functional assignments are the most effective components in learning. Effective first grade children know.

Keywords

component, first grade, effective learning, corona, parents

مؤلفه‌های تأثیرگذار بر یادگیری کودکان کلاس اولی در شرایط کرونا از دیدگاه والدین مدارس خاص شهر بوشهر

اکبری، افسانه^۱، ماهینی، فاخته^۲

چکیده

هدف اصلی این پژوهش شناسایی مؤلفه‌های یادگیری مؤثر کودکان کلاس اولی در شرایط کرونا از دیدگاه والدین مدارس خاص شهر بوشهر بود. جامعه آماری شامل تمامی والدین دانش آموزان کلاس اولی مدارس ابتدایی خاص (شاهد، فرهنگیان و هیئت امنایی) شهر بوشهر در پایان سال تحصیلی ۹۸-۹۹ بود که بنا بر آمار رسمی تعداد آنان ۲۰۰۰ نفر بود و با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۲۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی و ابزار تحقیق پرسشنامه بود که سؤالات آن توسط محققان و با تعدادی از معلمان با روش دلفی ساخته شد و با نه مؤلفه مؤثر در یادگیری دانش آموزان کلاس اولی به توافق رسیدند. روایی به روش اعتبار محتوایی و پایایی آن ۸۷٪ حاصل شد. نتایج نشان داد والدین به ترتیب برقراری ارتباط مؤثر با کودک، تدریس خوب با تولید محتوای خلاق، همراهی والدین با معلم در جهت تحقق اهداف آموزشی و تربیتی، بازخورد به موقع و رصد میزان یادگیری کودکان، انجام و ارسال به موقع تکالیف، حضور مجازی والدین در جلسات توجیهی آموزشی و تعامل خوب با معلم، شناخت معلم از ویژگی‌های روحی- روانی کودکان و همراهی والدین در توجه به تفاوت‌های فردی آنان، تشویق به موقع و اهدا جوایز به کودکان خلاق و تکالیف مهارت‌محور و عملکردی را مؤثرترین مؤلفه در یادگیری کودکان کلاس اولی می‌دانند.

واژگان کلیدی

کلاس اول، کرونا، مؤلفه، والدین، یادگیری مؤثر.

مقدمه

شیوع ناگهانی کووید-۹۹ سیستم‌های بهداشتی درمانی دنیا را با چالش‌های متعددی روبرو کرد و سایر حوزه‌ها از جمله تعلیم و تربیت را نیز تحت تأثیر خود قرار داد. با شروع این اپیدمی در سراسر جهان، پروتکل‌های بهداشتی بر رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی تأکید کردند. ویروس کرونا علاوه بر این که سلامت جسمی انسان‌ها را به خطر می‌اندازد، اثرات روانی جبران‌ناپذیری را بر ملت‌ها تحمیل کرده است. این ویروس همه‌گیر باعث ایجاد اضطراب، به‌خصوص در کشورهای آسیب دیده شده آرامش اجتماعی در بسیاری از کشورها تحت تأثیر این ویروس قرار گرفته است. بدین‌منظور در بسیاری از نقاط دنیا از جمله کشور ما، برای کاهش شیوع ویروس آموزش‌های حضوری در مدارس و دانشگاه‌ها تعطیل شد (Viner et al, 2020).

چین، نخستین کشوری بود که دولت آن به‌قصد کاهش و مقابله با شیوع این بیماری دستور به تعطیلی مدارس داد و در ایران از اواخر ماه فوریه و پس از گسترش بیماری، وزارت علوم و وزارت آموزش و پرورش به‌صورت متوالی دستور به تعطیلی دانشگاه‌ها و مدارس دادند تا پس از تعطیلات نوروز شاید شیوع بیماری روند کاهشی داشته باشد و بتوانند مدارس و دانشگاه‌ها را آغاز کنند (Zhuang et al, 2020). از آغاز تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها برای کمک به کنترل این بیماری، دغدغهٔ تدوین و اجرای برنامه‌های تحصیلی برای تداوم آموزش‌ها در منزل و در شرایط قرنطینهٔ خانگی به بزرگترین چالش نظام‌های آموزشی؛ یعنی هم آموزش و پرورش و هم آموزش عالی در دنیا تبدیل شده است، به‌گونه‌ای که نهادها و سازمان‌های بین‌المللی، نظیر سازمان بهداشت جهانی و یونسف هم به تکاپو برای تدوین برنامهٔ درسی و دستورالعمل‌ها و راهنماهای آموزشی و تربیتی برای این شرایط وادار شده‌اند.

یکی از برنامه‌های بسیار مهم و جدی که از سمت آموزش و پرورش و همچنین آموزش عالی مطرح و انجام شد، بحث آموزش الکترونیک یا همان آموزش از طریق فضای مجازی است (سلیمی و فردین، ۱۳۹۹). روش‌های آموزشی مبتنی بر فضای مجازی در سال ۲۰۲۰ از سوی یونسکو به‌عنوان مؤثرترین روش یاددهی-یادگیری معرفی شده است. تجربه‌های کسب‌شده در این زمینه بسیار مفید است و آموزش و پرورش دیگر نمی‌تواند با مدل قبلی به نحو مطلوبی به آموزش بپردازد و باید تغییرات ساختاری و دیجیتالی را اولویت کاری خود قرار دهد و در سراسر کشور آن را فراگیر کند؛ بنابراین در شرایط ایجاد بحران، مانند شیوع بیماری کرونا در جهان و ایران و تعطیلی طولانی مدت مدارس ضرورت توجه به

آموزش‌های مجازی و الکترونیکی بیش از پیش احساس می‌شود. سازمان بهداشت جهانی هم طبق بیانیه‌ای اعلام کرده است که آموزش از راه دور مانند رادیو، پادکست، تلویزیون و آموزش برخط از بهترین راه‌های ادامه آموزش است (Bender, 2020). در کشور ما برای این که آموزش دانش‌آموزان و دانشجویان در طول دوره فاصله‌گذاری اجتماعی دچار وقفه نشود و برنامه‌های درسی، طبق برنامه از قبل مشخص شده، تداوم داشته باشد راهکارهای مختلف عاجلانه و گاه واقع‌بینانه ارائه شد. به‌عنوان مثال، آموزش از طریق تلویزیون با همکاری شبکه آموزش ارائه شد و هدف اصلی آن رعایت عدالت آموزشی و دسترسی رایگان همگانی عنوان گردید، اگرچه تجارب موفقیتی در این زمینه کسب شد، اما با توجه به تنوع مقاطع و رشته‌های تحصیلی امکان ارائه همه دروس به شکل آموزش تلویزیونی میسر نشد. همچنین یکی از مهمترین مشکلات این نوع آموزش، یک‌طرفه بودن و عدم تعامل بین معلم و دانش‌آموز بود. برای رفع این مسله اپلیکیشنی در بستر شبکه اجتماعی با عنوان شاد (شبکه اجتماعی دانش‌آموزان) طراحی شد و آموزش‌ها در این بستر ارائه گردید. این شبکه گرچه فراگیر و تعامل با آن ساده بود، اما محدودیت‌ها و مشکلاتش هنوز نتوانسته است، رضایت معلمان و دانش‌آموزان را تا حد زیادی جلب نماید (غفوری فرد، ۱۳۹۹: ۳۳).

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

معروف‌ترین تعریف یادگیری را کیمبل^۱ (۱۹۶۱) پیشنهاد کرده است: تغییرات نسبتاً پایدار در توان رفتاری یا پتانسیل رفتاری که در اثر تجربه یا تمرین تقویت شده حاصل آید و به علت خستگی، ریش، داروها، آسیب یا بیماری نباشد (لفرانسکوئیس^۲، ۲۰۰۶). یادگیری فرایندی پیچیده است که افراد از دیدگاه‌های مختلف به بررسی آن پرداخته‌اند و هر یک جنبه‌ای از یادگیری انسان را به تصویر کشیده است. در یک تقسیم‌بندی نظریه‌های یادگیری را به چهار نظریه رفتارگرایی، شناخت‌گرایی، سازنده‌گرایی و ارتباط‌گرایی تقسیم کرده‌اند. رفتارگرایی به این معنی است که رفتار را باید به کمک تجربه‌های قابل مشاهده نه فرایندهای ذهنی تبیین کرد. (سانتروک، ۲۰۰۴). برای رفتارگرایان یادگیری، تغییر در رفتار آشکار است. از دیدگاه روان‌شناسی رفتاری مهم‌ترین چیز رابطه بین محیط و رفتار است. تغییراتی که در محیط ایجاد می‌شوند به ایجاد تغییر در رفتار می‌انجامند (ادانل، ریو، واسمیت، ۲۰۰۷).

نظریه شناختی یادگیری بر این باور تأکید می‌کند که یادگیری یک فرایند درونی است که ممکن است به صورت تغییر فوری در رفتار آشکار ظاهر نشود. نظریه‌های شناختی

شامل نظریه گشتالت، آژوبل و بندورا است. صاحب نظران این رویکرد، یادگیری را ناشی از شناخت، ادراک و بصیرت می‌دانند. بدین ترتیب که آموخته‌های جدید فرد با ساخت شناختی قبلی او تلفیق می‌گردد؛ چون یادگیری، یک جریان درونی و دائمی است و انسان همواره به جست‌وجوی محیط زندگی خویش و کشف روابط بین پدیده‌ها می‌پردازد.

اعتقاد پیروان نظریه ساخت‌گرایی بر آن است که یادگیرندگان براساس تجارب شخصی خود دانش را می‌سازند و این کار را به‌طور فعال انجام می‌دهند، بنا به تعریف می‌توان گفت سازندگی به آن دیدگاهی گفته می‌شود که بر نقش فعال یادگیرنده از درک و فهم و معنی بخشیدن به اطلاعات تأکید کند و نیز می‌توان گفت این دیدگاه معتقد است، یادگیری معنی‌دار زمانی رخ می‌دهد که یادگیرندگان از اندیشه‌ها تجارب خود تفسیرهای شخصی به عمل آورند.

نظریه ارتباط‌گرایی را زمینس، پارادایم جدید یادگیری در عصر دیجیتال معرفی می‌کند. او معتقد است که حوزه تعلیم و تربیت هم در شناسایی تأثیر ابزارهای جدید یادگیری و هم در شناسایی تغییرات محیطی که معنای خاصی برای یادگیری به همراه دارند، همواره عمل کرده است. بنا بر استدلال او، نظریه‌های متداول زمانی شکل گرفته‌اند که یادگیری تحت تأثیر فناوری جدید نبوده است. این در حالی است که در دهه‌های اخیر فناوری چگونگی زندگی، ارتباط و یادگیری را به شکل جدید سازمان‌دهی کرده و موجب گرایش‌های حوزه یادگیری شده است. ارتباط‌گرایی یک نظریه نوظهور برای درک یادگیری در عصر دیجیتال است. این یک نظریه نسبتاً جدید است، اما پیشینه تحقیقات در خصوص آن در ۵ سال اخیر هم با طرفداران و هم منتقدان که به گفتمان کمک می‌کنند، به میزان قابل توجهی رشد یافته است.

با در نظر گرفتن پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همه‌گیری ویروس کرونا در همه ارکان زندگی مردم جهان، یکی از کارکردهای ملی که به شدت از بحران کنونی اثر پذیرفته، آموزش است؛ چراکه به دلیل رعایت فاصله‌گذاری‌های اجتماعی، از اوایل اسفندماه ۹۸ نظام آموزشی کشور در بخش آموزش و پرورش و آموزش عالی به نوعی تعطیل شده‌اند. از آغاز تعطیلی مدارس و دانشگاه‌ها برای کمک به حذف این بیماری، دغدغه تدوین و اجرای برنامه‌های تحصیلی برای تداوم آموزش‌ها در منزل و در شرایط قرنطینه خانگی به بزرگترین چالش نظام‌های آموزشی؛ یعنی هم آموزش و پرورش و هم آموزش عالی تبدیل شده است. یکی از برنامه‌های بسیار مهم و جدی که از سمت آموزش و پرورش دنبال شد، مبحث آموزش الکترونیک یا همان آموزش از طریق فضای مجازی است. روش‌های آموزشی

مبتنی بر فضای مجازی در دوره کرونا، در سیستم آموزشی جهان. آموزش مجازی، بهترین راه آموزش است و فرصت جدیدی را برای معلمان، دانشجویان، استادان، برنامه‌ریزان آموزشی و مؤسسات آموزشی فراهم می‌آورد، اما باید در نظر داشت که تدریس به صورت مجازی برای معلمان، استادان و مراکز آموزشی مشکلاتی از جمله ناآشنایی با فناوری جدید و چالش‌هایی گاه ناشناخته را به وجود آورده است.

موحد نصر و جلیلی (۱۳۹۷) به بررسی پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر فضای مجازی بر یادگیری مطالب درسی دانش‌آموزان» پرداختند. نتایج نشان داد برای انجام برخی فعالیت‌های عملی یا فعالیت‌هایی که امکان انجام آن‌ها به صورت عملی غیرممکن است، استفاده از فیلم‌ها و ویدئوها از طریق به اشتراک گذاشتن در این گروه‌ها بسیار به آموزش کمک خواهد نمود و زمان یادگیری مطالب را سرعت بخشیده و مدت زمان ماندگاری آن را در ذهن افزایش می‌دهد.

نتایج تحقیق صالحی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «اثربخشی آموزش مبتنی بر نرم افزار چند رسانه‌ای ساخت نقش ذهنی بر سرعت پردازش اطلاعات در دانش‌آموزان دختر پایه هشتم»، نشان دادند که آموزش مبتنی بر نرم افزار، ساخت نقشه ذهنی را برای ارتقای عملکردهای شناختی از جمله سرعت پردازش اطلاعات دانش‌آموزان افزایش می‌دهد. رضانی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود تحت عنوان «مقایسه تأثیر سه روش آموزشی سخنرانی، یادگیری الکترونیکی و نقشه مفهومی در تدریس پرستاری کودکان»، به این نتیجه رسیدند که میزان آگاهی و نگرش هر سه گروه پس از آموزش به طور معناداری افزایش یافته؛ ولی ماندگاری یادگیری الکترونیکی نسبت به دو روش دیگر مؤثرتر واقع شده است.

شریفی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تجربه آموزش الکترونیکی در نظام آموزشی ایران؛ فراتحلیل اثربخشی آموزش الکترونیکی در مقایسه با آموزش حضوری»، به این نتیجه دست یافتند که آموزش الکترونیکی می‌تواند جایگزین مناسبی برای آموزش حضوری باشد.

کریمی (۱۳۹۸) به بررسی پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیرگذاری فضای مجازی بر تعلیم و تربیت» پرداخت. هدف اصلی پژوهش مذکور بررسی تأثیرگذاری فضای مجازی بر تعلیم و تربیت بود که شیوه توصیفی در خرداد ۱۳۹۸ با بهره‌گیری از مقالات مرتبط با موضوع انجام گرفت. نتایج نشان داد باتوجه به این که نظام تعلیم تربیت ما بر پایه مبانی اسلامی برنامه‌ریزی شده است، در مقوله تعلیم و تربیت برای این که هویت دینی دانش‌آموزان ما دچار تزلزل نشود، لازم است به مسئله فضای مجازی به عنوان یک فرصت نگاه کرد و دانش‌آموزان چگونگی استفاده درست را یاد داد.

بیات (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «وضعیت کرونایی و نقش خانواده در مدیریت فضای مجازی»، معتقد است مقارنت وضعیت کرونایی و ایام تحصیلی و نیاز به ادامه تحصیل سبب شده است تا همه دانش‌آموزان و دانشجویان به فضای مجازی و کلاس‌های برخط روی بیاورند و برنامه‌های آموزشی خود را از طریق شبکه‌های اجتماعی و یا اینترنت دنبال کنند. این حد از استقبال و وابستگی نشان‌دهنده آن است که نه تنها مسئولان و پدر و مادرها با استفاده از اینترنت مخالف نیستند؛ بلکه بر بهره‌برداری از فضای مجازی تأکید و اصرار دارند؛ بنابراین نمی‌توان کسی را نسبت به استفاده از اینترنت منع کرد. محدودیت تحصیل حضوری از طرفی و رهاشدگی فضای مجازی از طرف دیگر، این نگرانی را در پی دارد که همگان به‌ویژه جوانان و نوجوانان به هر بهانه‌ای به فضای مجازی روی آورند و این نیاز مستمسی برای توجیه وابستگی بیشتر به فضای مجازی شود. بدیهی است منع کردن آنان نسبت به استفاده از فضای مجازی کار پیچیده و دشواری است.

کریمی حاجی خامی و حیدری‌پور (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی مؤلفه‌های نظام آموزشی مجازی و اثربخشی آن بر یادگیری دانش‌آموزان و فراگیران»، به بررسی مؤلفه‌های نظام آموزش مجازی و اثربخشی آن بر یادگیری فراگیران و به‌ویژه دانش‌آموزان است پرداخته است و ملاک‌های کیفیت آموزشی عبارتند از: (۱) نمره، (۲) یادگیری، (۳) سبک زندگی دانش‌آموز، (۴) سبب اقتصادی و (۵) در دسترس بودن اینترنت را در نظر گرفته است.

هیو و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی تحت عنوان «تأثیر آموزش الکترونیکی بر عملکرد و یادگیری الکترونیکی دانشجویان» را انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد آموزش الکترونیکی بر عملکرد و یادگیری الکترونیکی دانشجویان تأثیر نداشته و کیفیت شیوه آموزش الکترونیک و بررسی عملکرد دانشجویان در این شیوه نیاز به بررسی و مطالعه دارد. مطالعه لاوکس و همکاران^۱ (۲۰۱۶) نشان داد که ماندگاری و مشارکت دانش‌آموز و محیط یادگیری مجازی دشوار است. مدیریت مجازی کلاس درس غیرممکن نیست؛ بلکه شاید از برخی جهات، آسانتر از مدیریت یک کلاس درس حضوری باشد؛ ولی نیازمند یک رویکرد متفاوت نسبت به مدیریت سنتی کلاس است.

در پژوهشی که توسط (Liyaganawardena & Aboshady, 2018) انجام شد نتایج نشان داد آموزش مجازی و برخط، علاوه بر تأثیر مفید بر بهداشت، کاهش هزینه‌ها، آموزش کامل و افزایش دسترسی کاربران به محتوا را همراه داشته است.

کاواچی^۲ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای نشان داد که رهبری کلاس، انگیزه، قوانین و مدیریت

1. Laux et al.

2. Kavrayici.4

رفتار، ارتباطات، برنامه‌ریزی آموزشی و اجرا و ابعاد سازماندهی مدیریت کلاس درس مجازی با ابعاد یادگیری جامعه کلاس درس ارتباط مثبت دارد.

معلم می‌تواند با بهره‌گیری بهینه از کلاس‌های آنلاین و الکترونیک، زمینه یادگیری مشارکتی، پرسش‌ها و تکالیف چالش‌انگیز، حتی بحث را در کلاس فراهم کرده و بستر مناسبی را برای درگیری شناختی فعال و درگیری هیجانی در یادگیرندگان ایجاد کند. درگیری شناختی و هیجانی به درک و فهم بهتر و ایجاد انگیزه در یادگیرندگان کمک می‌کند و زمینه کاهش اهمال‌کاری را فراهم می‌سازد (ابوالعالی الحسینی، ۱۳۹۹)

بررسی تأثیر شیوه‌های آموزش فعلی در شرایط کرونا برای کلاس اول از این جهت حائز اهمیت است که پایه و اساس سوادآموزی دانش‌آموزان محسوب می‌شود و به دلیل اینکه شکل‌گیری شخصیت فکری و اجتماعی در آنان یک موضوع بديهی است و جایی که آسیب‌پذیرترین قشر تحصیلی، کودکان پایه اول ابتدایی به شمار می‌روند، هرگونه تغییر در روند آموزش می‌تواند تأثیر زیادی در یادگیری آن‌ها داشته باشد؛ بنابراین پژوهش حاضر به دنبال شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار در یادگیری مؤثر از دیدگاه والدین مدارس خاص کلاس اولی بوشهر در این شرایط بحرانی کرونایی است. براین اساس در این تحقیق به دنبال پاسخ به این سؤال خواهیم بود.

مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در یادگیری مؤثر از دیدگاه مادران کلاس اولی‌ها کدامند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از منظر گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی است و از منظر هدف در زمره مطالعات کاربردی است، هدف مطالعات کاربردی توسعه دانش کاربردی در زمینه خاص است. محققان ابتدا با مرور اسناد حوزه آموزش و پرورش، تحقیقات گذشته و همچنین استفاده از روش تحقیق دلفی با معلمان، مهم‌ترین مؤلفه‌ها برای یادگیری مؤثر دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی در شرایط آموزش مجازی را شناسایی نموده و سپس با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته، مسئله تحقیق پیگیری شده است. در بخش اول، با ۲۰ نفر از معلمان با تجربه کلاس اول مقطع ابتدایی مدارس شاهد، فرهنگیان و هیئت امنایی بوشهر به روش هدفمند پرسشنامه داده شد.

روش دلفی شامل چندین دور پرسشنامه کتبی است که به کارشناسان اجازه می‌دهد نظرات خود را به صورت ناشناس بیان کنند. پس از جمع‌آوری پاسخ کارشناسان به هر دور از پرسشنامه‌ها، مجری تمامی پاسخ‌ها را جمع‌آوری کرده و گزارشی از خلاصه پاسخ‌ها را به هر

کارشناس ارائه می‌دهد. کارشناسان این گزارش را بررسی می‌کنند و با پاسخ‌های کارشناسان دیگر موافقت یا مخالفت می‌کنند. پس از این، کارشناسان پرسشنامه دیگری را پر می‌کنند که به آن‌ها فرصت می‌دهد نظرات به‌روزشده خود را براساس آنچه از گزارش فهمیدند، ارائه دهند و در جهت توافق کارکنند. روش دلفی زمانی کامل می‌شود که توافق حاصل شود.

بدین صورت که این معلمان با توجه به دانش و تجربه خود از آموزش مجازی در یادگیری مؤثر دانش‌آموزان را معرفی کردند که در کنار ادبیات نظری موجود، مجموعاً با ۹ مؤلفه به توافق رسیدند و مبنای طرح سؤالات پرسشنامه، توسط محققین این پژوهش قرار گرفت. جامعه آماری در این مطالعه، شامل تمامی والدین دانش‌آموزان کلاس اولی مدارس ابتدایی خاص (شاهد، فرهنگیان و هیئت امنایی) شهر بوشهر بود که براساس آمار ۲۰۰۰ نفر و نمونه نیز طبق جدول مورگان ۳۲۲ نفر به دست آمد. برای نمونه‌گیری از روش تصادفی خوشه‌ای استفاده شد. به‌منظور سنجش پایایی پرسشنامه طراحی شده، ابتدا به ۳۰ نفر از والدین دانش‌آموزان به‌طور تصادفی ارسال گردید که ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و مقدار ۰/۸۷٪ به دست آمد. برای جمع‌آوری اطلاعات از کل نمونه آماری، پرسشنامه‌ها با ۴۵ سؤال و متناسب با طرح لیکرت با پنج گزینه خیلی زیاد، زیاد، نظری ندارم، کم و خیلی کم به‌صورت الکترونیکی برای ۲۰۰۰ نفر از والدین ارسال و پاسخ‌ها دریافت شد که از دیدگاه والدین مدارس خاص، مهم‌ترین مؤلفه‌های یادگیری مؤثر تعیین شد و توسط آمار توصیفی از جمله جدول فراوانی و درصد فراوانی تحلیل گردید.

یافته‌های پژوهش

مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در یادگیری مؤثر از دیدگاه مادران کلاس اولی‌ها کدامند؟ مؤلفه‌های اساسی در نه مورد در پرسشنامه مطرح شده بود. توزیع فراوانی پاسخ‌های داده‌شده در جدول (۱) نشان داده شده است.

مؤلفه‌های تأثیرگذار بر یادگیری کودکان کلاس اولی

جدول ۱. مؤلفه‌های یادگیری مؤثر دانش‌آموزان کلاس اولی مدارس خاص بوشهر در شرایط کرونا از دیدگاه والدین

مؤلفه‌های یادگیری موثر	فراوانی/ درصد فراوانی	خیلی زیاد	زیاد	نظری ندارم	کم	خیلی کم
برقراری ارتباط مؤثر معلم با کودک	فراوانی	۲۸۰	۴۰	۲	-	-
	درصد فراوانی	۹۵/۸۶	۴۲/۱۲	۰/۶۲	-	-
تدریس خوب با تولید محتوای خلاق	فراوانی	۲۰۰	۱۰۰	۱۰	۱۲	-
	درصد فراوانی	۶۲/۱	۳۱	۳/۱	۳/۸	-
همراهی والدین با معلم در جهت تحقق اهداف آموزشی و تربیتی	فراوانی	۱۸۵	۱۰۰	۲۷	۱۰	-
	درصد فراوانی	۵۷/۴۵	۳۱	۸/۳	۳/۱	-
بازخورد به موقع و رصد میزان یادگیری کودکان	فراوانی	۱۶۲	۹۴	۴۶	۲۰	-
	درصد فراوانی	۵۰/۳۱	۲۹/۱۹	۱۴/۲۸	۶/۲۱	-
انجام و ارسال به موقع تکالیف	فراوانی	۱۶۰	۱۲۵	۳۰	۷	-
	درصد فراوانی	۴۹/۶۸	۳۸/۸۱	۹/۳۱	۲/۱۷	-
حضور مجازی والدین در جلسات توجیهی آموزشی و تعامل خوب با معلم	فراوانی	۱۵۸	۱۳۰	۲۵	۴	۵
	درصد فراوانی	۴۹	۴۰/۳۷	۷/۷۶	۱/۲۴	۱/۵۵
شناخت معلم از ویژگی‌های روحی - روانی کودکان و همراهی والدین در توجه به تفاوت‌های فردی آنان،	فراوانی	۱۵۵	۱۲۰	۳۲	۱۵	-
	درصد فراوانی	۴۸/۱۳	۳۷/۲۶	۹/۹۳	۴/۶۵	-
تشویق به موقع و اهدا جوایز به کودکان	فراوانی	۱۵۳	۱۵۰	۱۹	-	-
	درصد فراوانی	۴۷/۵۱	۴۶/۵۸	۵/۹	-	-
تکالیف مهارت‌محور و عملکردی	فراوانی	۱۵۱	۱۵۰	۱۰	۹	۲
	درصد فراوانی	۴۶/۸۹	۴۶/۵۸	۳/۱	۲/۷۹	۰/۶۲

باتوجه به داده‌های جدول ۱ مشخص می‌شود که در میان مؤلفه‌ها، بیشترین مؤلفه مؤثر در یادگیری کودکان مربوط به سه عامل «برقراری ارتباط مؤثر معلم با کودک»، «تدریس خوب با تولید محتوای خوب» و «همراهی والدین با معلم در جهت تحقق اهداف آموزشی و تربیتی» بوده است که نشان از اهمیت بسیار زیاد تعامل و همکاری معلم و والدین را دارد.

نتیجه‌گیری

پاندمی کرونا، مشکلات زیادی بر تمام بخش‌های جامعه از جمله سلامت، کسب‌وکار و آموزش مردم تحمیل کرد، اما فرصت‌هایی نیز فراهم آورد که منجر به شکوفایی برخی قابلیت‌ها در کشور شد. از جمله این فرصت‌ها فراگیر شدن و رونق یافتن آموزش مجازی در سراسر کشور و افزایش توجه مسئولین تعلیم و تربیت به اهمیت آموزش‌های از راه دور و مبتنی بر یادگیری الکترونیکی بوده است. انتظار می‌رود با توسعه زیرساخت‌های لازم مانند توسعه شبکه سراسری اینترنت و افزایش سرعت آن، تولید نرم افزارهای آموزشی تعامل محور و استفاده از تجارب کسب‌شده در این پاندمی رونق روزافزون آموزش مجازی در کشور صورت پذیرد و تلفیق این نوع آموزش در کنار آموزش حضوری به یادگیری مؤثر منجر شود.

نتایج نشان داد که یادگیری مؤثر زمانی در دانش‌آموزان کلاس اولی محقق می‌شود که دو کانون مدرسه و خانواده در تعامل با هم و در جهت تحقق اهداف آموزشی و تربیتی گام بردارند. با توجه به نتایج این تحقیق والدین مدارس خاص کلاس اولی‌های بوشهر بیشترین و مؤثرترین یادگیری را در برقراری ارتباط مؤثر و خوب معلم با کودک و در واقع هنر معلمی در جذب دانش‌آموزان با خلاقیت‌های ویژه و استفاده از روش‌های به روز تدریس، بازی و سرگرمی می‌دانند. به دلیل شرایط سنی و ویژگی‌های فیزیولوژیکی کودکان و بصری بودن یادگیری آن‌هاست که با دیدن، علاقه به یادگیری در آن‌ها افزایش پیدا می‌کند؛ چون یادگیری حروف الفبا، پایه و اساس سوادآموزی است و والدین کلاس اولی‌ها بسیار نگران آموزش مجازی و عدم یادگیری بچه‌ها هستند؛ لذا در صورتی که معلم موفق به درگیر کردن کودکان در امر آموزش شود و آن‌ها جذب کلاس شوند، مطمئناً با علاقه در کلاس مجازی حضور خواهند داشت و نگرانی والدین در امر یادگیری کاهش خواهد یافت که با نتایج صالحی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۷)، شریفی و همکاران (۱۳۹۸)، بیات (۱۳۹۹) و کاواریچی (۲۰۲۰) همسو بود.

همچنین از دیدگاه والدین بازخورد به موقع و رصد سطح یادگیری دانش‌آموزان با انواع روش‌ها از جمله تماس‌های تصویری، آزمون‌ها، صوت، فیلم و کلیپ و بررسی تکالیف، از دیگر مؤلفه‌های تأثیرگذار در یادگیری مؤثر کودکان می‌دانند.

والدین مدارس خاص شهر بوشهر، معلمانی که تشویق و اهدا جوایز حتی در شرایط کرونا و فضای مجازی را در برنامه‌کاری خود دارند، در یادگیری مؤثر می‌دانند و استفاده از تکالیف خلاقیتی و مهارت‌محور و مرتبط با زندگی روزمره را بسیار مؤثرتر از تکالیف مروری و تمرینی کتاب در یادگیری کودکان کلاس اولی می‌دانند که با نتایج (ابوالمعالی الحسینی، ۱۳۹۹)، همسو بود.

از دیگر مؤلفه‌های مهم در یادگیری مؤثر دانش‌آموزان کلاس اولی، همراهی والدین با معلم در جهت تحقق اهداف آموزشی و تربیتی با مسئولان مدرسه است که در دوره ابتدایی از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار است. می‌توان گفت بعد اصلی همکاری این دو را همکاری در مسائل آموزشی و پرورشی تشکیل می‌دهد. والدین باید نسبت به پایه تحصیلی و عناوین دروس فرزند خودشان اطلاع کافی داشته باشند و با مطالعه مقدمه و مطالب آغازین کتاب‌های درسی آگاهی نسبی به دست آورند.

همکاری والدین در جهت شناخت بیشتر کودکان و آشنایی با سبک یادگیری آنان باعث می‌شود، معلم در شرایط مجازی موفقیت بیشتری در کشف استعدادها و توجه به تفاوت‌های فردی داشته باشد.

حضور مؤثر والدین در جلسات مجازی انجمن اولیا و مربیان و جلسات توجیهی آموزشی و تلاش در جهت نگرش مثبت به آموزش و همکاری با معلم در جهت ارسال به موقع تکالیف از دیگر مؤلفه‌های مؤثر در یادگیری دانش‌آموزان کلاس اولی محسوب می‌شود.

اگرچه آموزش مجازی مزایای بسیار زیادی دارد؛ ولی مهم‌ترین مورد این است که باید بستری فراهم شود که خانواده‌ها با آسیب‌های فضای مجازی بیشتر آشنا شوند و راهکارهای مفید برای مدیریت این فضا مهیا شود و علاوه بر آن، زیرساخت‌های آموزش مجازی و به‌ویژه سرعت نت و رایگان بودن آن فراهم شود تا تمام دانش‌آموزان مناطق محروم و روستایی و دارای فقر مالی از شرایط یکسان آموزش عمومی بهره‌مند شوند. برای تسریع این امر پیشنهاد می‌گردد با تدوین لوح فشرده‌های تدریس حروف الفبا از سازمان آموزش و پرورش، یک آموزش یکسان و رایگان در اختیار دانش‌آموزان کلاس اولی قرار دهد. آموزش مجازی در کشور ما یک پدیده دو لبه است که هم می‌تواند فرصت قلمداد شود و هم در برخی موارد تهدید به شمار آید؛ لذا برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری جامع در این مورد بسیار ضروری و حیاتی است. برنامه‌ریزی جامع در این زمینه باید تمام جوانب این پدیده را در نظر بگیرد و سعی بر آن داشته باشد که نقاط ضعف را از بین برده یا کاهش داده و نقاط قوت را تقویت کند.

منابع و مأخذ

ابوالمعالی الحسینی، خدیجه (۱۳۹۹). پیامدهای روان‌شناختی و آموزشی بیماری کرونا در دانش‌آموزان و راهکارهای مقابله با آن‌ها. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، (۵۶)، ۶۶-۵۳.

Doi: <https://doi.org/10.22054/jep.2020.52371.2993>

رابرگ ای، اسلاوین (۲۰۰۶). روان‌شناسی تربیتی. ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: انتشارات روان. بیات، حجت‌اله (۱۳۹۹). وضعیت کرونایی و نقش خانواده در مدیریت فضای مجازی، تهران: دفتر مطالعات اسلامی و ارتباطات حوزوی پژوهشگاه فضای مجازی.

حسن‌زاده، رمضان (۱۳۹۹). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات ساوالان
رضانی، جمیله، حسینی، محمد و قادری، محمد (۱۳۹۶). مقایسه تأثیر سخنرانی، یادگیری الکترونیکی و نقشه مفهومی بر تدریس پرستاری کودکان. مجله ایران آموزش پزشکی، ۱۷، ۲۶۱-۲۶۹.

<http://ijme.mui.ac.ir/article-1-4254-fa.html>

سلیمی، سمانه، محمدعلی فردین (۱۳۹۹). نقش ویروس کرونا در آموزش مجازی با تأکید بر فرصت‌ها و چالش‌ها، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۸ (۳۰)، ۶۰-۴۹.

Doi: <https://doi.org/10.30473/etl.2020.53489.3249>

شریفی، محمد، فتح‌آبادی، جلیل، شکری، امید و شهلا پاکدامن (۱۳۹۸). تجربه آموزش الکترونیکی در نظام آموزشی ایران؛ فراتحلیل اثربخشی آموزش الکترونیکی در مقایسه با آموزش حضوری، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی، ۷ (۱)، ۹-۲۴.
Doi: <https://doi.org/10.30473/etl.2019.6051>

صالحی‌نژاد، نسرين، درتارج، فریبرز، سیف، علی اکبر و نورعلی فرخی (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مبتنی بر نرم‌افزار چند رسانه‌ای ساخت نقش ذهنی بر سرعت پردازش اطلاعات در دانش‌آموزان دختر پایه هشتم، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۱۶ (۱)، ۹-۲۲.

کریمی حاجی خادمی، فرید، حیدری پور، خاطره (۱۴۰۰). بررسی مؤلفه‌های نظام آموزشی مجازی و اثربخشی آن بر یادگیری دانش‌آموزان و فراگیران. مجله پژوهش‌های معاصر در علوم و تحقیقات، ۳ (۲۹)، ۳۱-۴۶.

کریمی، احمد (۱۳۹۸). بررسی تأثیرگذاری فضای مجازی بر تعلیم و تربیت. فصلنامه فناوری آموزش و یادگیری غفوری‌فرد، منصور (۱۳۹۹). رونق آموزش مجازی در ایران: توان بالقوه‌ای که با ویروس کرونا شکوفا شد. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۲۰ (۴)، ۳۳-۳۴.

موحدنصر، جواد، جلیلی، منصوره (۱۳۹۷). بررسی تأثیر فضای مجازی بر یادگیری مطالب درسی دانش‌آموزان. دومین کنفرانس بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم تربیتی، مدیریت و روانشناسی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت رضوی.

- Bender, L. (2020). Key Messages and Actions for COVID-19 Prevention and Control in Schools, *Education UNICEF NYHQ*.
- Chen, C., Zhang, X. R., Ju, Z. Y., & He, W. F. (2020). Advances in the research of cytokine storm mechanism induced by Corona Virus Disease 2019 and the corresponding immunotherapies. *Zhonghua shao shang za zhi (Zhonghua shaoshang zazhi) Chinese journal of burns*, 36, E005-E005.
- Hew, K. F., & Cheung, W. S. (2014). Students' and instructors' use of massive open online courses (MOOCs): motivations and challenges, *Educational research review*, 12, 45-58. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2014.05.001>
- Kavrayici, C. (2020). The relationship between classroom management and sense of classroom community in graduate virtual classroom. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 22 (7), 112 – 134.
- Laux, D., Luse, A., & Mennecke, B. E. (2016). Collaboration, connectedness, and community: An examination of the factors influencing student persistence in virtual communi.
- Liyanagunawardena, T. R., & Aboshady, O. A. (2018). Massive open online courses: a resource for health education in developing countries. *Global health promotion*, 25 (3), 74-67
- Viner RM, Russell SJ, Croker H, Packer J, Ward J, Stansfield C, et al. (2020). School closure and management practices during coronavirus outbreaks including COVID-19: a rapid systematic review. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5): 397–404.